

Ветерансене – тимлэх

Иккёмөш "Ока" җитрә районы

Кашни сул кашни җыншаңах хайне өвөрлө асра юлать. Мулкачкас-синчи Н.Я. Васильев патне те иртнә сул вёсөнче ыра хыпар җитрә. Асла Отечественнай вәрса инвалидсене Чаваш Республикин Президентчә Н.В. Федоров "Ока" автомашина парнеленә текен хыпарпа хавасланса паллашнәскер, җав саванәс хайен патне те шапах сөнә сул умән ситессе пирки, тен, ёмётленмен те.

– Тата нумай сул пурнаҗ илемне курса саванса пуранмалла пултәр Сирен, – терә Чаваш Республикин Сывлэх сыхлавә тата социалла аталану министрствин пирән районти социалла хуҗтлэх пайен ертүси Н.П. Петрова, Николай Якимовича җак палла кунпа саламанә май лешә җамал машинапа районы таврансан.

Хайен пурнаҗсөнче 81 сулхи вәрса ветеран район, республика, җыршыв аталанавөшөн нумай вай хунә. Паян та килте керек арки йаваласа ларматә вәл. 16 сул ёнтә Оринин ял тарәхөнчи ветерансен канашне ертсе пырать. Җав хушарах район администрацийен пусләхә сүмөнчи старейшинәсен канашен членә те.

Пурнаҗ тутти-масине вара ун чухнехи тантәшөсем пекех ирех курна. Вәрса сыхатәвө вөсен килне те түрех тутат. 10 ачалла сөмьере ситеннәскертен пичәшине туртса илет вәрса. Иывәр сыхату пулнаран пулө, 17 сул та тултарайманскер, хайен ирәкөпе фронта каят. Ун чухне 1943 сулччә. Җак сулах ашшә те Таван сөрышышан пусне хурат. Мәнтәрән, кәсөнине, Людмила сән үкерчөкө сөс курса юлать вәл. Шап вәл сурална каҗ, 1941 султа Мускава хуҗтөлемө колхозсем паракан лашасене Каршлах ращи урла сөрышышамәр төп хулине илсе каяс сул тухрәс.

Пичәшөпө ашшөннинчен шапи телейлөрөх пулчә Николай Якимовичән. Таван яла сөнтерүпө тавранчә. Түрех мар, Японипе вәрса

пуслансан, 1945 сулхи август уйәхөнче хөрү җапа сула чикә урла каҗассә. Н.Я. Васильев службара таракан полка Маньчжуринчен Краскино станицине куҗараҗсә. Кунта җарсене демобилизацияләсә. Николай Якимович штаб начальникөпө пәрле асла делопроизводитель пулса ёслет. Полка салатна хысҗан та 25-мөш Җаран полкөнче 1947 сулччен службара пулат.

Вәрса хысҗанхи сук пурнаҗ Николай Якимовича малалла вөрене кайма май памарә. Бухгалтерсен курсне пөтернә хысҗан "Восток" хуҗсалахан бухгалтерөнчә ёсleme пусларә. Төп бухгалтерта та ситрә "Красное Сормово" колхозра. Кирек аста ёслесен те чунтан тарәшатчә вәл. Хальхи пекех аста вәтә-ха Мулкачкассинче уйхир бригадирөнчә ёсленине те, хуҗсалахсем хушшинчи "Дружба" строительство организациёнчә асла бухгалтерта ёсленине те.

Каярахпа вара, 1963-1964 сулсемччә ун чух, колхозсемпе совхозсене ертсе пыракан кадрсен

пәр султалаклях шукулне пөтерчә. Төпәр сулхинех "Красное Сормово", ун хысҗан "Восток" хуҗсалахан төп агрономөнчә вай хучә. Халәпа пәр чөлхе тупма, ёсleme тата ёслеттерме пултараканскерө 1968 султа "Восток" хуҗсалаха ертсе пыма шанчөс. 10 сул җак җамал мар лава туртнә хысҗан Муркаш райовөнчә хатөрлев кантурен директорне лартаҗсә. 1979 султа каллех төпәр явалла ёсре вай хума пулат. Мөн тивөслә канәва тухичченех Оринин ял Советне ертсе пырать.

Мәшәрөпө, Мария Степановна, 5 ача суратса пурнаҗ сулө сине кәларнәскерсем, шәкәл-шәкәл пурнаҗсә.

– Төрлеме юратат вәл ман паян та, – камәллән калаҗать ветеран. Николай Якимович республика, җыршыв паян утакан сулла та камәллә. Асла әрури җынсене тимлөх уйәрнине ырлать вәл. Республика Президентне вөсене хисепе хурса җапла чыс тунәшән тавтавать.

Л.ПАВЛОВА.

Хамәр тивөсе туллин пурнаҗлар

Салтак аттине тәхәнәссинчен пәрәнас марччә

Кашни яш таван сөрышыва хуҗтөлемө тивөс. Җак әнлава вара кам епле йышанат. Пөри тивөсе тулли камәлла пурнаҗсәссинчен тарәшать, теperi салтак аттине тәхәнәссинчен пәрәнәтә. Акә Уйкас Янасал ял тарәхөнчә керекен Ваҗкасси яләнчи Александровсен икә ывәлө те умлә-хыслә салтак ретне тәнә, җакан хысҗан вара контрактпа килешү тунә.

Саша, 1985 султа суралнәскер, яш сулө ситсен, салтак атти тәхәнәтә. Шапа әна Ростов облаҗсөнчи Шахта хулине илсе ситерет. Майөпен вәл аякри пурнаҗа хәнәхәтә, вәхәт та малаллах шават. Тәхәр уйәх ситсөссөн, салтак контракт килешөвө тават.

Халә вара хәюллә салтакан төрлө сөре ситме тивет. Дагестан, Чечен Республикинчи командировкасем җамрәкән чун-чөринө пәлхантармасарах иртмөсҗә

пулө. Сашән хәнәхман ывәнсемпе, ләпкә мар лару-тәрура пулма тивет.

«Шапа мана төрлө ывәнә илсе ситерчә. Сывлэхшән, пурнаҗшән хәрушә самантсемпе те курнаҗсма тиврә. Җапах та эпә салтак аттине тәхәнәтә түр килнишән пачах та үкөнместөп. Сул ситнә яшән вара салтак ретне тарәссинчен пәрәнәтә мар, хамәр тивөсе туллин пурнаҗсәммалла тесе каласшән эпә». Җакан пек сәмахарә кәске канәва килнә яш. Җар разведкинче тарәшакан Сашән контракт килешөвө 2009 султа вөсленет.

Сөмьери төпәр ывәл вәл - Алеша. Салтак түмә тәхәнә самрака шапа Киров, Астрахань облаҗсөсене илсе ситерет. Ятарлә чөнү тапхәрә вөслөннә май контракт килешөвө тават, аякри тарәхсөнчө юлать. Стратеги пөлтерөшлө ракета сарөнчә тимлекен Алешән киле тавранәс вәхәчә вара нумаях та юлмарә.

Җавән пек түрө чунла, Таван сөрышыва тивөслә ачасем пәкса үстернә Александровсем. Ытти яшсен те Сашәпа Алешәран төслөх илесчә, салтак аттине тәхәнәссинчен пәрәнәс марччә.

А. ИВАНОВА.

Сән үкерчөкөсенче: ют тарәхра төрлөрен лару-тәрура төл пулма тивет Сашән; Алеша хайен юлташөпө.

Поэма

Паттәрләх халапә

ХАМАН ВӨРЕНЕКЕНӘМЕ РАССЕЙ ГЕРОИНЕ
ЕВГЕНИЙ БОРИСОВА ХАЛАЛЛАТАП

(Вөсә. Пусл. 101, 106-мөш номерсенчә). ***

Акә тухрә түпемре.
Хурах ушкән хул-хура.
Сывхарсах ситес: пөре, тепре...
Чунри хөлөх карәнчә:
"Эсир хавәр парәнччә,
Хурах чүнә, карәнччә!"
Сакунсем түнтер төнчен –
Лөшсем йышлән, ку – пөччен.
Ту сүнчен вөсме пусларә
Вилөмөн сивә пульли.
Хав еңчен хирөс пемөшкөн
Сан пөтмен-и-ха, пур-и?

Усәнса тарать алли,
Уринче – суран палли.
Калама кәна канас
Хайне сөс, кама шанас?...
Шөпчө тусөмөпө пөрле.
Ыр тус – иккёмөш чөре
(Савмасассән пөр хөре!)
"Хөре?" Тунсәх. Чүнөнчө – көре.
Асне илчә сар хөре.
Хай хөрене хөре-хөре
Чуп туса курман пөре.
Тахсанах курс тепре,
Шөтмөпүс таҗтах, лөре...
"Аякра, аякра вут сүти курәнсан,
Иңсетре эс, сунса, мана тунсәхла-
сан,
Ан васка сүнтермөшкөн,
Ан васка таптамашкән
Сутә тунсәх вәратнә асапән хөмне"
И вәшәл та вәшәл сулхән сил вөрет,
Җамрәках та пү сүсөсөне илет.
Тавансем, кил-йыш, ял-йыш пил
пани
Иәлт асне килет,
Сүрөкленнә чун ашәнәт, хөрет.

Пысәкланчә куҗ шурри:
"Пулмалла ташман хурри?
Сук пулман, пулмастап та!
Пур пек халәма пухам та
Кәтартам хурри-шурри!
Көс граната туртса кларчә.
Вәркәнтәрчә.
Шарт шартлатрә, илтрө-и?
Ялт! ялтратрә, куртәр-и?
Сөре вут юпан сөкленчә,
Анакан ушкән шөвөлчә.
Куҗ шурри юнпа пөвөлчә.

Таван-пөтен, ял-йыш ыйтать пек:
"Таванәм, Женя! Мах ан пар,
Катәкуйсен ятне ан яр!"
Ай... Лектерчөс мар-и?
Аллинчен юн юхрө...
Запасне вәр-вар ак пәхрә,
Чекине шәлла кәларчә,
Вәркәнтәрчә...сулахай:
Умөнчөх вут-сулам хыпрә.

Сулахайән сүчә сук...
Эх! тесе яш чун хурланчә,
Көс ури юнпа хуланчә.
Ентө нимән тавас сук...
Куҗ хуралчә, тән сухалчә
үкөс чух.

Ах, мәнтәрән кукамийән
Сырусем көте-көте
Ашө вөсрә. Сук ыйхи.
Сисчүлөнчә чун-чөри,
Ку тата мөн чөмери?
Төлөк курчө. Чән көрет.
Аләк үсәлчә, көрет,
Түмә Женяң хул-хура.
Карчәк төлөк тупсәмне
Төшмөртөт хайне кура:
Хури – чир, суран пуль-и,
Шинель арки вәрәмми,
Паллах, час сывалманни.
Аллинчө...
Аллинчөччә пөчөк сутә чәматан.
Чәматанән паллине
Шырамарә Кәлати.
Чөре килә – чи пахи!

...Женя йывәс тәрринчө.
Шухәш сәмхи пусөсчө.
Автомачә хысөсчөх,
Гранати сук сүмөнчө.
Чөре юн шәршөне сиссе
Аялта шакал сүрет,
Уласа та илкет, чөрнөпө
Иывәс вуллине чөрет.
Ункәра вәл икә кун.
Перкөлөшө, утса-шуса
Татах иртрә яра кун.
Сөре те иртрә.
Ту хысәкә төсөр хушәк
Канәс пачөсө пөр хушә.

Хырам кайнә хыр тарне,
Сурчәкә павать пырне,
Емөтленчә, чун сунәчә
Кил төлне ярса хаварчә.
"Кәмакара пукрав кукли пуль,
Хур тукмакә хуранта..."
Халь ситсе керөс пулсан-и,
Ятнех пусөсчөс така...

Хуллен-хуллен хөвөл шуса тухать,
Түпө тәп-тәра, ләпкә сав тери.
Таҗта лөре төтре йәсарланать...
Таван ял хыслөх-сөкө туйәнәт.

Супкәм-супкәм исөм сөрылине
Ывәсәсә илсе сийөттөм
Ытарайми атти-аннинө
Ытамласа илсе йөрөттөм.
Атте-анне панә ыр пөхил
Мөн ватәлса виличчен ситет,
Атте-анненө курас ыр кунсем
Те ситмөст өнтө, тен, ситет.

Сөтел сүнчө ларан сәмартинө
Чутах шуратмасәр ситөттөм,
Чөлхе сүнчөх таран сәмахино
Чутах шутламасәр калаттәм...

Сут төнчө ыр өнсөр мар.
Хыт аманнә, суранланнә,
Вайран үкнә чаваша
Аллах турә "ал парать":
Сывәхрах мечет ларать,
Таврари пур боевик
Ирхи кәллө пустарнать.
Хамәр салтаксем патне
Аранах сул үсәлать.

***

Амәш чүнә ләпкә мар,
Канәс сук, хәтә тар, хәтә лар:
Сырусем ывәл сөрыман
Сурларан сур чүк таран.
"Сөнә хыпарсем" илтет –
Диктор Чечняпах йүтет.
Ырра мар, чөри ситет,
Ку вәрси хәсан пөтех...

Ах ашө-сөкө, ашө сунать.
Пулсанччә ун мәшәр сунат –
Сулсаччә, ситсөччә унтаччә самант!
Ах, тур, ачине эс упрәх, ан амант.
"Упра, ан амант ывәла!
Ан амант ывәла, ун пурәнмалла,
Ачисен ачисен ачине курмалла"
Кашни амәш сунать, шухәшлать кә-
мәлтан:
"Ах, ан пултәрччә вәрса тени нихә-
җан ..."

Көтсе ырчә те май тупрә,
Ситсе килчә, өвит турө.
Салтаксем амәшөсен
Комитөчә пулчә Турә.
Хыпарларөс: "Женя – чөрө!
Владикавказра силленнә,
Халь те-ха госпитальте,
Волгоград хулийөнчө".
Амәш туххәм сунатланчә,
Ессене кая хаварчә,
Вәр-варах сула пустарнчә.
Хай вара чун-чөрипе
Тахсанах ывәлөпө.

Салтак амәшөн вут чүнә
Сөре хута сөре хут вәрәнчә,
Кун қаҗа вун хут тәртанчә,
Шәпартланчә те ләпланчә –
Кәшкәрсә йөрсө кәшт канчә.

Хайпелө хай хәпартланчә,
Ывәлөпелө мухтанчә:
"Парәнман! Ташманран, ав, хәраман.
Аптраман таврашө мар та,
Хальчөчөнлөх пач аптраман,
Хурахсен боевикне
Хай чысөне таптаттарман."

Ача чух та, яшә чух та,
Колхозра та, конюх чух,
Ят яман, найка пулман,
Элексем парса курман.
Чаваш – йәвәш? Сук!
Чаваш – сәпай.
Сәпайлә, ыра. Лайәх чух,
Ури түртне таптаман чух.
Таптаса пәх-ха урине –
Вәратән харсәр хаярне.

Ак тупрә, тупрә амәш ывәлнө.
Халь өнтө көтет килнө.
Ут суранә пүрленет те
Чун эрлөвө түрленет.

***

Пөчөк сутә чәматанән
Тупсөм тупәнчә хай майән
Хөл каҗсәссән сур енне:
Ылтән Җәлтәр Орденне
Путин сәкрә Кремльте
Женяң кәкәрә сине,
Пәләртрә Паттәрләхне!

– Пирөн Женя! –
Төрә ял, таван-пөтен,
Шупашкар та Муркаш ен.
Хәпартланчә те мухтанчә,
Савәнчә пур Чаваш ен.

***

Паттәрсем сынсемлөх сураласҗә.
Ачалла, сәмрәкпа, ватәлла
Паттәрсем хурсәлла шәранаҗсә,
Хытасҗә, вара тултанаҗсә.
Паттәрсем ялтлатса сәлтәрла сүтә-
ласҗә,
Сынсенне чунсене сүтатаҗсә.
Паттәрсем паттәра амсанмасҗә,
Паттәрсем айәрла пуҗ ухмаҗсә,
Паттәрсем әссәрла әс тытмасҗә,
Паттәрсем пурнаҗа әнланаҗсә.
Паттәрсем, чән-чән сынлөх сирте,
Паттәрсем, тайма пусәм сире!
Ирина САРЧАК.